מכילתא דרבי ישמעאל — פרק ל״ה

(שמות לה,א) "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יי לַעֲשֹׂת אֹתָם." לָמָּה נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר (שמות כה,י) "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי, בֵּין בַּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת! וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם (שמות לא,יד) "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת"? בִּשְׁאָר כָּל מְלָאכוֹת, חוּץ מִמְּלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אוֹ אַף בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן? וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ"? בִּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים, חוּץ מִן הַשַּׁבָּת, אוֹ אַף בַּשַּׁבָּת?

וְהַדִּין נוֹתֵן: מָה, אִם עֲבוֹדָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִכֹּחַ הַמַּכְשִׁירִין, הֲרֵי הִיא דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וּמַכְשִׁירֵי עֲבוֹדָה, שֶׁאֵין עֲבוֹדָה בָּאָה אֶלָּא מִכֹּחָן, דִּין הוּא שֶׁיִּדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת! כְּגוֹן שֶׁנִּטְלָה קֶרֶן שֶׁלַּמִּזְבֵּחַ, אוֹ נִפְגְּמָה הַסַּכִּין,*שֶׁנִּטְלָה קֶרֶן שֶׁלַּמִּזְבֵּחַ: נשברה ונפלה אחת מקרנות המזבח. שׁוֹמֵעַ אֲנִי, יְתַקְּנֵם בַּשַּׁבָּת! תִּלְמֹד לוֹמַר "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה", בַּחֹל וְלֹא בַשַּׁבָּת.

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יי לַעֲשֹׂת אֹתָם." רַבִּי אוֹמֵר: לְהָבִיא שִׁלְשִׁים וְתֵשַׁע אָבוֹת הַמְּלָאכוֹת, שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה עַל פֶּה.

(שמות לה,ב) ["שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיי, כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת."] "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה". כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כ,י) "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ." כֵּיצַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי כְתוּבִין? כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁלַּמָּקוֹם, "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה", מְלַאכְתָּן נֶעֱשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיה סא,ה) "וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם, וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם."

וּכְשֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁלַּמָּקוֹם, "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ." מְלַאכְתָּן נֶעֱשֵׂית עַל יְדֵי עַצְמָן. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא: (דברים כח,מח) "וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יי בָּךְ, בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל, וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ, עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ."

"וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ", שֶׁלֹּא יְהוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְאָנוּ מֻתָּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, נְהֵי מֻתָּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּגְּבוּלִין! תִּלְמֹד לוֹמַר "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ", לָכֶם קֹדֶשׁ, וְלַמָּקוֹם חוֹל.

"כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת." בּוֹ, וְלֹא בּוֹ וּבַחֲבֵרוֹ. וַהֲרֵי שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי, יְהֵי חַיָּב! תִּלְמֹד לוֹמַר "כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת." בּוֹ, וְלֹא בּוֹ וּבַחֲבֵרוֹ.

(שמות לה,ג) "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (שמות לד,כא) "בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת." שְׁבֹת מִן הֶחָרִישׁ בְּשָׁעַת הַקָּצִיר, שֶׁיִּשְׁבֹּת מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית! אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהוּא שׁוֹבֵת מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, כֵּן יִשְׁבֹּת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַשַּׁבָּת? וְהַדִּין נוֹתֵן: הוֹאִיל וּשְׁבִיעִית לְשֵׁם הַשֵּׁם, וְשַׁבָּת לְשֵׁם הַשֵּׁם, אִם לָמַדְתִּי שֶׁהוּא שׁוֹבֵת מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, כָּךְ יִשְׁבֹּת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַשַּׁבָּת!

וְעוֹד קַל וָחֹמֶר: וּמָה, אִם שְׁבִיעִית, שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ לֹא כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין, הֲרֵי הוּא שׁוֹבֵת מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, שַׁבָּת, שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת וּמִיתַת בֵּית דִּין, דִּין הוּא שֶׁיִּשְׁבֹּת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַשַּׁבָּת! אוֹ יְהֵא רַשַּׁי לְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַגֵּר, לְהַטְמִין לוֹ אֶת הַחַמִּין, לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה? תִּלְמֹד לוֹמַר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֵין אַתְּ מְבַעֵר, אֲבָל מְבַעֵר אַתְּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַשַּׁבָּת.

דָּבָר אַחֵר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא ו,ו) "אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא תִכְבֶּה", שׁוֹמֵעַ אֲנִי, בֵּין בַּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת! וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם (שמות לא,יד) "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת"? בְּשְׁאָר כָּל הַמְּלָאכוֹת, חוּץ מִן הַמַּעֲרָכָה. וּבַמַּעֲרָכָה, מָה אֲנִי מְקַיֵּם (ויקרא ו,ו) "לֹא תִכְבֶּה"? בְּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים, חוּץ מִן הַשַּׁבָּת. תִּלְמֹד לוֹמַר "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם". בַּמּוֹשָׁבוֹת אֵין אַתְּ מְבַעֵר, אֲבָל מְבַעֵר אַתְּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

אָמַר אֶחָד מִתַּלְמִידֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (דברים כא,כב) "וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת, וְהוּמָת", שׁוֹמֵעַ אֲנִי, בֵּין בַּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם (שמות לא,יד) "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת"? בְּשְׁאָר כָּל הַמִּיתוֹת, חוּץ מִמִּיתַת בֵּית דִּין. בְּמִיתוֹת בֵּית דִּין מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (דברים כא,כב) "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ"? בְּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים, חוּץ מִן הַשַּׁבָּת.

וּבַשַּׁבָּת? תִּלְמֹד לוֹמַר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." שְׂרֵפָה, בַּכְּלָל הָיְתָה, וְיָצְאת לְלַמֵּד: אֶלָּא מַה שְׂרֵפָה, שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין, וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְאַף כָּל שְׁאָר מִיתוֹת בֵּית דִּין, לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת.

רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות לה,א) "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יי לַעֲשֹׂת אֹתָם." שׁוֹמֵעַ אֲנִי, לֹא יְהֵי חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע אָבוֹת הַמְּלָאכוֹת! תִּלְמֹד לוֹמַר (שמות לד,כא) "בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת", עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל שְׁתַּיִם, וְאִם לָאו, לֹא יְהֵי חַיָּב! תִּלְמֹד לוֹמַר "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ".

הַבְעָרָה הָיְתָה בַכְּלָל, וְיָצְאת לְלַמֵּד. אֶלָּא, מַה הַבְעָרָה מְיֻחֶדֶת, שֶׁהִיא אַחַת מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע אָבוֹת הַמְּלָאכוֹת, חַיָּבִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אַף כָּל שְׁאָר שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע אָבוֹת הַמְּלָאכוֹת, דִּין הוּא שֶׁיְּהֵי חַיָּב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות לה,א) "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יי לַעֲשֹׂת אֹתָם." שׁוֹמֵעַ אֲנִי, יְהֵי רַשַּׁי לְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַגֵּר, לְהַטְמִין לוֹ אֶת הַחַמִּין, לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה! תִּלְמֹד לוֹמַר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת."

"בְּיוֹם הַשַּׁבָּת." בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֵין אַתְּ מְבַעֵר, אֲבָל מְבַעֵר אַתְּ בְּיוֹם טוֹב. חַסְלַת מְכִילְתָא כוּלַּהּ. וְאִית בַּהּ מַסְכְּתוֹת תִּשְׁעָה, וְאִלֵּין אִנּוּן סִימָנֵיהוֹן: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּנְטַל עֲמָלֵק בִּירַחָא לְמֵידַן כַּסְפָּא דְּשַׁבְתָּא. וְאִית בַּהּ פַּרְשִׁיוֹת שְׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם. לְמטע"ב מ"ט ספ"ס קצ"ח. סוֹף מְכִילְתָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל